

Huntington'un Siyasal Modernleşme Kuramına Yaklaşımı ve Patronaj İlişkiler Çerçevesinde Malatya'da Siyasalın Dönüşümü (1995-2023)

Kerem YILDIRAK*

İstanbul Yeni Yüzyıl Üniversitesi

Öz

Siyasal katılma, siyasetin merkezileşme düzeylerinde gelişen kurumsallaşmayı sağlayan modernleşme süreçlerinin tezahürüdür. Modernleşme dinamikleri katılım, demokrasi ve otorite üçgeninde toplumsal etkileşimle yerel ve ulusal düzeyde cemaat, hizip veya patronaj ilişkilerini belirler. Bu çalışma, katılma davranışındaki dönüşümlerin incelenmesi ve Malatya örneğinde modernleşme süreçlerinin değerlendirilmesi isteğiyle ortaya çıkmıştır. Araştırma, Hüdayi Sayın'ın 1995'te İnönü Üniversitesi'nde yürüttüğü yüksek lisans tezinin güncel siyasal düzlemde tekrar değerlendirilerek, aynı örneklem üzerine uygulanması ve geçen süre zarfında değişimin gözlemlenmesini amaçlamıştır. TBMM'de bulunan siyasal partilerin Malatya'da ulaşılabilen 90 merkez ilçe yöneticisiyle sınırlandırılmıştır. Yöneticilere, güncellenen anket soruları yöneltilmiş ve elde edilen bulgular farklı çalışmalarla karşılaştırılarak değerlendirilmiştir. Anket uygulaması esnasında yöneticilerle mülakatlar yapılmış ve bulguların analizinde bu mülakatlardan yararlanılmıştır. Malatya'da seçkinlerin katılımı, parti lideri ve ideolojik yakınlıklarla, parti programının öneminin azalmasıyla açıkça belirlenmiş; temelde yerel etki ve çıkar koruma öncelikli olmuş, siyasal kurumsallaşma eksik kalarak patronaj ilişkileriyle şekillenmiştir.

Anahtar Kelimeler

Modernleşme, Katılma, Merkezileşme, Patronaj, Malatya

* Bilim Uzmanı, İstanbul Yeni Yüzyıl Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler Bölümü, keremyldr@gmail.com, ORCID: 0000-0003-0432-9981

Huntington's Approach to Political Modernisation Theory and Transformation of Politics in Malatya within the Framework of Patronage Relations (1995-2023)

Abstract

Political participation is a manifestation of modernization processes that ensure the institutionalization of politics at the levels of centralization. The dynamics of modernization determine the relations of community, faction or patronage at local and national levels through social interaction in the triangle of participation, democracy and authority. This study is motivated by the desire to examine transformations in participation behavior and to evaluate modernization processes in the case of Malatya. The research aims to re-evaluate Hüdayi Sayın's master's thesis, which was conducted at İnönü University in 1995, in the current political context, and to apply it to the same sample and to observe the changes over time. The sample was limited to 90 central district administrators of the political parties in the Turkish Grand National Assembly who could be reached in Malatya. The executives were asked the updated survey questions and the findings were evaluated by comparing them with different studies. Interviews were conducted with the executives during the survey and these interviews were used to analyze the findings. In Malatya, elite participation was clearly determined by party leader and ideological affinities, with the party program becoming less important; local influence and interest protection took precedence, and political institutionalization was lacking and shaped by patronage relations.

Keywords

Modernization, Participation, Centralization, Patronage, Malatya

Extended Abstract

The most important feature of traditional societies is the use of the rules created by people who lived in the past, without being changed by new people passing the test of time. Predicting these societies and predicting how they will behave politically requires simple reasoning. On the other hand, modern societies consist of more complex structures and institutions. Structures and institutions create a complex social order by developing various rules and methods in different socioeconomic areas. This order which occurs has political, sociological, economic, psychological and so on. Industrializing increasing educational opportunities, increasing the diversity of professions etc., by being exposed to the historical development/transformation of the tools. Becomes a society. Therefore change, transformation and development are considered inevitable in modern society. Thus, many parameters that affect the individual/society's participation in the political process come into play here. In these societies, socioeconomic foundations deeply affect the daily life of the individual/society as well as its political view/behavior. The most important phenomenon that separates modern and traditional society from each other is the expansion of political participation. The expansion of participation in modern societies ensures that it spreads to the entire base of the society and

that new ideas, thoughts, demands and supports emerge. Participation movements that spread to the base expand the field of action of political parties by creating ideological clusters that provide consensus and thought. In this way, parties take steps to meet the demands and support of these clusters in order to be in power. This emerging atmosphere is carried out through both local and national power. Politics will be centralized as a result of the power relations of the national power, and will transform the demands and desires of the society into outputs and create a legitimate ground for itself. As a matter of fact, this picture underlines how the intensity of participation affects local modernization and then the dynamics of centralized politics.

Modernization processes consist of political culture, political participation, political parties, and institutionalization levels that determine the development of politics and individual-state relations. These factors lead society to democratization step by step. Political culture, which is a product of the collective history of people is the first tool of democratization that individuals, and the society they form should reach. It is thought that the individual/society should have the awareness that the political mechanism plays a role in determining the daily life, and the future. In this way, the act of integrating into the political process, and thus increasing the intensity of political participation becomes easier. Organizations built by different ideas/thoughts emerge in modern societies participating in the political process. These organizations continue their activities in order to meet the needs of the individual/society, and to be in power. Political parties constitute one of the areas that legitimize the political participation behaviors of individuals within these organizations. As a matter of fact, an increase in the number of political parties in a nation leads to an expansion of political participation. This situation raises the level of political development, and therefore modernization. Institutionalization within the levels of modernization is measured by the intensity of political participation, and the strong character of the political party system. In this way, while the participating individual, and the society formed by him encounter a strong political party it is expected that the political party will also be an institutionalized structure without a person, status or boss-approach relations. Therefore, this picture ensures the realization of political modernization, and the development of both national and local politics.

The research started with efforts to analyze the modernization process in Malatya, a metropolitan city in the Anatolian province, through the changes and transformations in the behavior of political participation. The reflections of the cyclical fluctuations of the possible changes, and transformations on the level of the individual and society in Malatya were thought to be effective initially. The aim of the research is to revise Hüdayi Sayın's master's thesis conducted at Inonu University in 1995 in the current political perspective, apply it to the same sample group, discuss transformations, and developments, and determine the level of local modernization. In determining the level of the

study, it is aimed to reveal the factors affecting political participation and the relations of the factors with each other. On the other hand, the study of political participation, which was emphasized as modernization in the last quarter century, and the development of centralization and politics enabled this goal to be consolidated.

Trying to observe through which variables the political participation of Malatya Province has changed in the process from 1995 to 2023 is an important gain in terms of seeing the reflections of the political accumulation of the society. The results of the change that this political accumulation has brought about on political participation will guide political parties as a civil political institution, based on local behavior patterns and sensitivities, public administrators, non-governmental organizations, and similar researchers working at the local level in order to see political participation, and the factors affecting it.

The research limited itself to the local administrators of the political parties existing in the Turkish Grand National Assembly. An updated questionnaire was applied to these administrators, and the findings were discussed by comparing them with the theses titled "Party Administrators and Political Participation, Malatya example" and with the theme of participation in the province. In this context, other studies in the literature on local participation behavior were also used. The number of Malatya central district administrators of the parties existing in the Grand National Assembly of Türkiye, which constitutes the research sample, is 153. 59% (90 people) of this sample were reached. During the survey application, interviews were done with the managers, and were used to analysis the findings.

The nature, and range of political participation was scanned from primary and secondary sources in academic databases. With these resources, it is aimed to reach the functionality and effects of political participation in the individual, and society. The sources (Doğan & Batar, 2019; Sayın, 1995; Erzen & Yalın, 2011; Baltacı & Eke, 2012) show how political participation in the social process changes or develops on the basis of factors. This situation has led to the investigation of how political participation is affected by a single factor, as well as how factors can affect each other, and change the direction of participation in the crucible modernization.

The study stated that socioeconomic factors (age, education level, occupation, gender, place of birth, ethnicity, etc.) influence political participation, and these factors gain functionality by influencing each other over time. On the other hand, it was revealed that the effect of local politics increased, and party leaders, ideological affinities, and participation in the political process were ensured with the study. In addition, it has been observed that the party program, and the attempts to dissent within the party have weakened. It is evaluated that politics is shaped on the cult of the leader, and patronage relations

are developed. The increase in the level of localization with the development of patronage relations shows that politics, and participation behaviors spread to lower income groups. In the last quarter century, it has been observed that the power of the political party system has decreased and the level of institutionalization has weakened. On the other hand, the relative intensity of political participation has increased in Malatya, and the diversity in the factors affecting it has increased.

Giriş

Siyasal Modernleşme toplumsal gerçekliğin yapısal olarak değişmesine, gelişmesine ve iyileştirilmesine yol açan bir süreçtir ve toplumsal gelişmenin tüm yönlerini ifade eder. Toplum, mevcut siyasal, iktisadi, sosyolojik, psikolojik yönelimlerini süreklilik arz eden bir gelişime tabi tutarak modernleşmeyi yakalamaya çalışmaktadır. Bu da toplumun daha rasyonel olmasına ve hareket alanlarını daha bilinçli tayin etmesine yol açmaktadır. Bu bilince sahip bir toplum, tercihlerini kontrollü bir zeminde analiz etme yeteneği kazanarak, katılımcı bir karakter oluşturmaktadır. Zira katılma sosyoekonomik temelle, siyasal modernleşmeyi besleyen ve onu inşa eden en önemli faktör olarak görülmektedir (Huntington & Dominiquez, 1975).

Siyaset ve yoğun katılımı gelen demokratik süreç gerek tarihin toplumsal geçişinde gerekse insanlığın gelişiminde siyasal modernleşmenin özünü oluşturmaktadır (Lin, 2013: 1). Siyasetin, birey-toplum-devlet üçgeni içerisinde bir iletişim aracı olarak ulusu inşa etmesi ve gelişimin anahtarı mahiyetinde olması, siyasal modernleşmenin temelidir. Demokrasi ise, toplumun her bir parçasının kendi perspektiflerine göre yol haritaları belirmesine ve fikirler üretmesine imkân tanıyarak siyasal modernleşmenin oluşumunu hızlandırır. Dolayısıyla bireyin, aileden toplumsallaşmasına kadar elde ettiği siyasal kültürü, bireylerin bu açıdan yeni istek ve tercihlerinin doğmasıyla oluşan siyasal katılımı, katılımın hayata geçmesi ile meydana gelen siyasal yapıların (siyasal partileri, sendikalar, dernekler, sivil toplum kuruluşları vb.) inşa edilmesi, bu yapılar aracılığıyla reform ve devrimlerin gerçekleşmesi sonucunda siyasal modernleşmeden bahsedilmektedir (Huntington & Dominiquez, 1975).

Katılma, bireye yönetimde söz sahibi olabilmeyi, yönlendirici bir otorite kurabilmeyi sağlayarak somut siyasal alanların oluşmasına zemin hazırlar. Bu alanlar toplumun ihtiyaçlarını gözeten, toplumun sosyoekonomik her alanı ile uyum sağlayan ve temsil yeteneğini geliştiren kurumsallaşmış siyasal partileri gün yüzüne çıkarır. Siyasal partilerin toplum ile uyum sağlaması, toplumun her türlü talebine cevap verebilecek kadar karmaşık bir yapıda olması, kendisine özgü fikir ve düşüncelerini oluşturması ve tüm bunlarla bir bütünlük meydana getirmesi siyasal modernleşmenin gereğidir. Oluşan bu bütünlük, ulus içerisinde modernleşmeyi inşa ederek demokratik bir anlayışa ulaşabilmeyi mümkün kılmaktadır (Huntington & Dominiquez, 1975). Bu durum birey, toplum ve iktidar üçgeni arasında doğal yollarla gelişen ilişkisel bir sistemin temelini oluşturmaktadır.

Siyasal katılım çağdaş dünyanın sosyal, ekonomik ve siyasal problemlerinin ve değişimlerinin fonksiyonel çözüm ve ilkeleri altında oluşmuş ve farklı siyasal örüntülerin sebeplerini ve sonuçlarını analiz edebilme yeteneği doğurmuştur (Sayın & Yıldırak, 2023: 206). İfade edilen yetenek, siyasete katılmanın sabit bir bağımlı değişken olma özelliğinin yanında bağımsız bir etki aracı olabilme dinamiklerini de oluşturmuştur. Nitekim bu özellik siyasal katılmanın dünya üzerindeki araştırma yelpazesini geliştirmiştir. Bu anlamda siyasal kurumsallaşma ve kültür, demokrasi, siyasal gelişme/bozulma gibi modern toplumların konuları ile ilintili literatürde yerini almıştır (Lerner, 1958; Lipset, 1959; Pye & Verba, 1965; Lipset & Rokkan, 1967; Rokkan, 1968; Rustow, 1970; LaPalombara & Weiner, 1971; Coleman, 1995). Dolayısıyla bu çerçevede siyasal katılma davranışlarının bölgesel, ulusal ve yerel anlamda değerlendirilebilmesine imkân tanımıştır.

Katılma davranışı bireyin toplumsallaşması sonucunda elde ettiği statü, saygınlık, zenginlik gibi kazanımlarla karşılanmaktadır. Kazanımlar bireyin toplumsal ilerleyişi sürecinde, yönetilen sıfatından yöneten sınıfına yükselme arzusunu desteklemektedir. Bu durum, bireyin siyasal alandaki ilişkileri vasıtasıyla gerçekleşmektedir. Bu ilişkisel ağ, yöneten sınıfının yönetilen sınıf üzerindeki yönlendirici otoritesine bağlanmaktadır. Toplumsallaşan birey siyasal alanlarda yönetenin yanında yer almak için patron-yanaşma ilişkileri geliştirmekte ve inşa edilen bu ilişkisel ağ patronun yanaşmasını koruyup kollamasıyla sonuçlanmaktadır. Dolayısıyla siyasal alanlardaki toplumsallaşma sürecinde olan otorite altındaki bireyler, yöneten güç için mücadele ederek bu güç içerisinde paydaş olabilmenin yollarını aramaktadır. Topluma doğal olarak kanallı olmuş bu ilişkisel ağ, birey ve iktidar arasında modernleşmeye olumsuz olarak yansıyan patronaj ilişkisi biçimini doğurmakta ve ortaya çıkan bu ilişki biçimi hem yerel hem de ulusal iktidar-toplum arasında ilişkiyi düzenlemektedir.

Araştırma, Samuel Philips Huntington'un genel itibarıyla katılımın genişlemesi ve siyasetin merkezileşmesiyle açıkladığı siyasal modernleşme teorisini temel referans kabul etmektedir. Bu referansla siyasal modernleşmenin Türkiye siyasetindeki göstergesi ve bu göstergenin de Malatya örneği üzerinden değerlendirilmesi yapılmıştır. Çalışmada konu ile bağlantılı kaynaklar incelenmiş ve alan araştırması yapılmıştır. Alan araştırmasında Türkiye Büyük Millet Meclisinde (TBMM) grubu bulunan partilerin Malatya merkez ilçe yönetim kurulları üyelerine anket uygulanmıştır. Toplam 153 yöneticiden 90'nına (%59) ulaşılmıştır. Elde edilen sonuçların değerlendirmesinde istatistiki metotlar kullanılmış ve veri dağılımlarına bağlı yorumlamalar yapılmıştır.

Araştırmanın Amacı ve Araştırma Soruları

Çalışmanın amacı Malatya'nın sosyolojik, iktisadi ve siyasal hayatı ile, kentte siyasal elitler olarak adlandırılabilir parti yöneticilerinin siyasal katılma

tutumunu ve katılmayı etkileyen faktörleri değerlendirmektir. Bu amaçla, 1995 yılında Hüdayi Sayın tarafından kaleme alınmış “Siyasal Katılma ve Parti Yöneticileri -Malatya Örneği-” başlıklı tezi 2023 yılında güncellenmiş haliyle tekrar uygulanarak Malatya’da siyasal seçkinlerin katılma davranışı ve bunu etkileyen faktörlerin dönüşümü ölçülmeye çalışılmıştır. Araştırmada elde edilen veriler istatistiksel olarak değerlendirilmiş ve genel bir çerçeve çizebilmek hedeflenmiştir.

Siyasal modernleşme ölçümlerinin geleneksel ve modern toplumlar arasındaki farkların irdelenmesinde önemli olduğu düşünülmektedir. Bu iki toplum arasındaki çeşitlilik, iktidar-birey-toplum üçgeninde ortaya çıkan kültürel, iktisadi, sosyolojik ve politik etmenlerin dönemsel hareketleriyle bağlantılı olduğu kabul edilmektedir. Buradaki temel çerçeve bireyde başlayan siyasal toplumsallaşma eğilimlerinden, örgütsel hareket etme güdülerini geliştiren toplumların siyasallaşmasına kadar uzanmaktadır. Ek olarak, siyasetin merkezileşmesini ön gören bir iktidar anlayışı ifade edilen çerçevenin itici kuvveti olarak yer almaktadır. Bu nokta, siyasal modernleşmeyi referans alarak, geleneksel kaidelerle yaşamını sürdüren bir toplumun ve daha çok siyasallaşan ve kurumsallaşma eğilimi gösteren modern toplumlardan ayrışan yönlerini belirginleştirmektedir. Bu nedenle siyasal modernleşme yaklaşımı, toplumların zamanla değişip değişmediğini ya da nasıl bir süreklilik içinde olduğunu görebilme ve değerlendirebilme bakımından önemli bir belirleyicidir. Siyasal elitlerin görüşlerinin alındığı bu araştırmada, Malatya’nın siyasal modernleşme eğilimlerinin son çeyrek yüzyılda nasıl değiştiğini/dönüştüğünü görebilmek adına aşağıdaki sorulara cevap aranmıştır:

Malatya’da siyasal katılımın yoğunluğu son çeyrek yüzyılda Huntington’un siyasal modernleşme yaklaşımına göre hangi düzeyde değişim/dönüşüm göstermiştir? Hüdayi Sayın tarafından yapılan araştırmanın ardından geçen süre zarfında parti programı ve lideri, yerel siyasette etkili olma faktörleri ne derecede değişim göstermiştir? Patronaj ilişkiler kapsamında bulunan bireylerin çıkarlarını koruması Malatya örneğinde geçerli midir? Malatya’da siyasetin kurumsallaşması Huntington’un bu teorisindeki kurumsallaşma yaklaşımı ile ne derece orantılıdır? Huntington’nun siyasal modernleşme yaklaşımı son çeyrek yüzyılda Malatya’da nasıl şekillenmiştir?

Toplumsal mekanizmayı siyasetin merkezileşmesiyle açıklayan siyasal modernleşme yaklaşımı güçlü bir siyasal kültürle, toplumun geniş yelpazede siyasete katılımıyla ve kurumsallaşma çabalarının kuvvetlenmesiyle vücut bulmaktadır. Bu çerçeve, toplumun tüm kesimlerine sirayet etmiş siyasal alanları ve buna bağlı olarak güçlü bir siyasal parti sistemini, siyasal toplumsallaşma kültürü ile gelen örgütsel katılım biçimini, siyasete katılım gösterme eğilimindeki artışı ve güçlü bürokratik kadroların -bir kişiye, statüye ya da patronaj ilişkilere bağlı olmayan- kurumsallaşma ile inşa edilmesini sağlamaktadır. Dolayısıyla bir toplumun siyasal modernleşme süreçlerinde hangi

safhada olduğunu görebilmek, o toplumun nasıl değiştiğinin/dönüştüğünün değerlendirilebilmesine imkân tanımaktadır. Bu gerekçeden hareketle, yukarıda ifade edilen araştırma soruları, Malatya’da siyasal katılımın yoğunluğunu, kurumsallaşma dinamiklerinin işlevselliğini ve siyasal modernleşmenin son çeyrek yüzyılda nasıl gelişim gösterdiğini ölçmeye çalışmıştır. Yanı sıra siyasal kurumsallaşma süreçlerinde patronaj ilişkilerin hangi düzeyde olduğu değerlendirilmiştir.

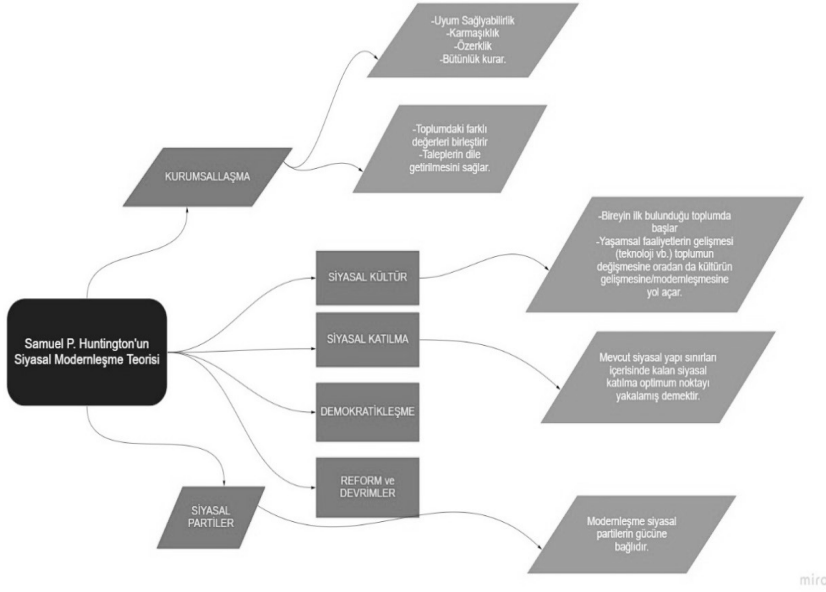
Samuel Philips Huntington’un Siyasal Modernleşme Teorisine Yaklaşımı

Klasik modernleşme kuramları, ekonomik gelişme sonrasında siyasal modernleşmenin gerçekleşeceğini varsayar (Altun, 2011: 76-106). Bu bağlamda Marksist bir yaklaşım, ekonomik faktörlere özellikle kapitalizmin gelişme şekli ve derecesiyle, burjuva sınıfının kapsam ve bağımsızlığına birinci derecede ağırlık vermektedir (Huntington & Dominiquez, 1975). İfade edilen noktada, toplumun yaşayış biçimini belirleyen ilk olgunun siyaset olmadığı, onun yerine ekonomik yaklaşımların ön planda olduğu görülmektedir. Sosyal faktörleri merkezine alan bir başka olguya göre ise, derin cemaat ayrılıklarının bulunduğu bir toplumda istikrarlı demokratik kurumların modernleşmesi imkânsız görülmektedir (Melson & Wolpe, 1970; Rabushka & Shepsle, 1972). Buna karşın Huntington’un siyasal modernleşmesi ise, yeni gurupların siyasal sisteme giriş sıraları ve bunun biçimi, siyasal elitlerin değerleri, siyasal liderlerin becerileri, siyasal katılmanın genişlemesiyle siyasal kurumların gelişmesi arasındaki ilişkiler siyasetin belirleyicileri olarak kabul edilmektedir (Huntington & Dominiquez, 1975).

Siyasal modernleşme siyasal kültür/katılım, kurumsallaşma ve demokratikleşme gibi bir zincirden oluşmaktadır. Siyasal kültür toplumun davranışları, tutumları, hedefleri, amaçları, inançları ile mevcut siyasal sistemin birbirlerine entegre olduğu durumu ifade etmektedir. Siyasal süreç açısından iki temel işleve sahiptir. Birincisi, kültür, bazı inanç ve davranış kurallarının standartlaşması yoluyla siyasal sürecin işleyişini kolaylaştırmaktadır. İkinci olarak, mevcut siyasal sistemin benimsenmesini, yönetenlerin yönetmekte haklı görülmesini ve dolayısıyla sistemin devamlılığını sağlayan bir araçtır (Turan, 1986: 33). Bu durum bireyin toplumsallaşma sürecine kadar uzanmaktadır. İlk olarak ailesinin kültürüyle tanışan birey, daha sonra topluma karışarak siyasal açıdan yeni fikir ve düşünceler elde etmeye başlamaktadır. Birey bu süreç sonunda edindiği kültür aracılığıyla siyasal perspektifini oluşturmakta ve bu durum toplumun genelinde devamlılık arz eden genel bir siyasal kültürün oluşumunu hızlandırmaktadır. Siyasal kültür, bir siyasal sistemin ortak tarihi ile, belli bir zamanda sistemi oluşturan bireylerin hayat tarihçelerinin ürünüdür. Köklerini hem kamusal olaylardan hem de özel deneyimlerden alır ve bir toplumun temel siyasal değerlerine biçim verir (Huntington & Dominiquez, 1975: 19-20). Oluşumundaki sosyalleşme dürtüsü, doğal olarak biriken

siyasal fikir ve düşüncelerin hedef ve amaçlara dönüşerek eylemselliğe dönüşmesini sağlayarak bireyin davranış ve tutumlarına dayalı siyasal katılımı ortaya çıkarmaktadır.

Şekil 1. Siyasal modernleşme teorisi (Şekil araştırmacı tarafından oluşturulmuştur)

Geleneksel ve modern toplumlar arasındaki başlıca farkın siyasal katılım alanı ve yoğunluğu olduğu genellikle kabul edilmiştir (Lerner, 1958). Katılma temelde bireylerin davranış ve tutumlarıyla, devletin aldığı kararları etkileme yolu olarak tanımlanmaktadır. Başta sosyoekonomik etkenler olmak üzere, siyasal kültür, reform, modernleşme gibi faktörler katılma üzerinde değişimler/dönüşümler meydana getirmektedir (Sayın & Yıldırak, 2023). Değişimler bireylerin tercihlerinde farklılıklara yol açarak, katılımın gelişimini sağlamaktadır. Nitekim siyasal katılımın alabileceği şekiller bir toplumdan ötekine değişebilirse de normal olarak oy vermeyi, diğer seçim faaliyetlerini, hükümet faaliyetlerini etkilemeye yönelik kolektif lobby'cilik çabalarını, örgütsel faaliyetleri, özel temasları, anomik veya şiddet eylemlerini içine alır (Huntington & Dominquez, 1975: 43). Tüm bunlar bireyin kendini inşa etme süreçleri içerisinde oluşan ve modern geleceğe taşıyan bir çerçeve çizmektedir. Buradaki modernleşme süreci "rasyonelleşme", ulusal "bütünleşme" ve "demokratlaşma" ölçütleri ile ilişkilendirilmekte ve doğal olarak siyasalın modernleşme süreçlerinin yakıtı haline gelmektedir (Sayın & Çirakoğlu, 2018: 99).

1975: 314). Bu süreçler içerisinde bireyler kendilerini öğrenim düzeyleri, meslekleri, gelirleri gibi demografik özelliklerle besler. İnşa sürecinde entelektüel gelişim oluşur ve rasyonelleşme, bütünleşme başlar. Son tahlilde bireyin ve onun oluşturduğu toplum içerisinde bir kültür ve görüş mekanizması doğurur (1975: 43-49). Bu da yeni fikir ve tercihlerle yeni siyasallar ortaya çıkarır ve siyasal katılımın hareketlerini etkisi altına alır. Tüm bunların sistemli ve sürekli bir şekilde katılımı beslemesi, siyasal modernleşmenin toplum içerisindeki yükselişini hızlandırmaktadır. Öte yandan katılmanın geniş bir alanda ilerlemesi, toplumsal hareketliliği artırır ve bu durum bireyler arasındaki rekabeti körükler. Ortaya çıkan rekabet ortamı bireylerin kendi düşüncelerini benimseyen diğer bireylerle etkileşimini yükseltir ve örgütlenme başlar. Bireyin gruplarla özdeşleşmesi ne kadar yoğunsa, örgütlere ve siyasete katılma olasılığı da o kadar yüksektir (1975: 47). Örgütlenmeler, siyasetin temelde işlevini güçlendirerek katılımın yelpazesini genişletir ve bu genişleme siyasal modernleşmeye ivme kazandırır. Bu durum toplum içerisinde kutuplaşmalar, eleştirel yaklaşımlar, patronaj ilişkiler doğurarak son tahlilde siyasal partileri oluşturur (1975: 57). Nitekim siyasal partiler merkezileşme eğilimlerini güçlendirmenin anahtarı konumundadır.

Siyaset her zaman olmasa bile, çoğu zaman, biçimsel örgütler ve usuller vasıtasıyla gerçekleşir (Huntington & Dominquez, 1975: 61). İfade edilen örgütler kuralları, sürekliliği ve değer yargıları olan bir karakterde olduğu sürece siyasal kurumlar/örgütler şeklinde anılabilir. Nitekim toplumların geçmiş ve geleceğinde siyasal kurumların/örgütlerin etkisi büyük önem arz etmektedir. Bu örgütleri ayakta tutan en önemli koşul, katılma ve kurumsallaşma düzeyinin genişlemesiyle oluşur. Bu genişleme zorunlu olarak, yarışmacılığı da beraberinde getirir; öte yandan, iktidarlarını güçlendirmeye çalışan elit klikleri arasındaki yarışma da siyasal katılmayı arttırabilir. Bu yarışma süreci sebebiyle söz konusu klikler, kendilerine yeni taraftarlar bulmaya çalışırlar; böylece siyaset meydanını ve siyasete katılan grupları yoğunlaştırır; daha sonra da siyasal etkinliklerini arttırmak için, bu taraftarları örgütlendirirler. Sonuçta siyaset; kişi, statü ve patron-yanaşma ilişkileri siyaseti olmaktan çıkarak, yavaş yavaş daha sürekli hizip ve grup saflaşmaları yönünde değişir; bu da en sonunda siyasal partilerin doğuşuna yol açar (1975: 65). Bu açıdan bakıldığında siyasal partiler toplumun tamamını anlamaya, analiz etmeye ve onların dilini konuşmaya ihtiyaç duyan ve toplumsal inşa süreci sonunda ortaya çıkan kurumsallaşmış siyasal alanlar olarak düşünülmektedir. Toplumun katılma ile hedeflediği yönetici olma dürtüsü, toplumla iç içe girebilmiş siyasal partiler aracılığıyla gerçekleşmektedir. Dolayısıyla, siyasal partiler kurumsal kimlikleriyle katılmayı genişletirken, katılma da partilerin kurumsallaşmalarını arttırmaktadır.

Siyasal alanların ve bunlara ait kuralların kurumsallaşma seviyeleri uyarlanabilirlikleri, özerklikleri, karmaşıklıkları ve bütünlükleri (tutarlılıkları) ile ölçülmektedir. Bu özellikler, siyasal düzen içerisinde bireyden iktidara kadar

olan kurumsal kimliklerin ön plana çıkmasını sağlamaktadır. Bu durum geleneksel düşünce yapısından, sosyoekonomik gerilemeden ve düzensiz yaşam standartlarından uzaklaştırmaktadır. Doğal olarak bireyler daha çok rasyonel olup daha fazla katılımcı olmanın yollarını aramaktadır. Bu da kurumsallaşmış, yani topluma hitap eden siyasal alanların varlığı ile ilintilendirilmektedir. İlk olarak, bir örgüt ya da usul ne kadar uyum sağlayabilir ise o kadar kurumsallaşmış, ne kadar katı ise o kadar düşük seviyede kurumsallaşmıştır. Bir örgütün uyum sağlayabilirliği karşılaştığı tehditlerle ve yaşıyla paraleldir. Çok tehditlerle karşılaşan örgütler daha fazla uyum sağlayabilir. Yine, bir örgüt veya usulün eski olması kurumsallaştığı anlamına gelmektedir. İkinci olarak, bir örgüt ne kadar karmaşık ise o kadar kurumsallaşmıştır. Karmaşıklık hem hiyerarşik olarak örgütsel birimlerin çokluğunu hem de işlevsel olarak örgütsel birimlerin farklılaşmasını içerir. Bir örgütün ne kadar çok birimleri varsa örgütün o kadar çok üyelerini koruyabilme yeteneği vardır. Burada, olanı olduğu gibi kabul etme değil, tartışma zemini vardır. Kurumsallaşmanın üçüncü ölçütü siyasal örgüt ve işlemlerin diğer grup ve usullerden bağımsızlığıdır. Kurumların özerkliği toplumsal güçlerle siyasal örgütler arasındaki ilişkidir. Bu anlamda siyasal kurumsallaşma siyasal örgütlerin ve usullerin sadece belirli bir grubun çıkarını yansıtmaması değil, onlardan ayrı olarak gelişmesidir. Son olarak, bir örgüt ne kadar birleşik ve bütüncül ise o kadar kurumsallaşmıştır. Bir örgütün bütünlüğü örgütün sınırları ve işlevleri konusunda ortak anlayış olduğunda oluşur. Bütünlük sadece maddi unsurların bir araya gelmesi değil, ortak bir ruhun ve manevi unsurların oluşması demektir (Huntington, 1968: 8-23). Dolayısıyla, kurumsallaşmanın toplumla olan derin ilişkisi siyasalın modern bir gelişim göstermesinin önünü açmakta ve doğal olarak toplumun en geniş yelpazede katılmasına ve nihayetinde demokratik bir kazanım elde etmesini sağlamaktadır.

Modernleşmenin özünde ortaya çıkan en önemli argüman demokrasidir. Toplumun kendini ifade etme şekli, vatandaş olabilmek imkânı, katılma davranışları demokratik toplumların modern olgularıdır. Bununla birlikte toplumun inşa ettiği siyasal alanların ve kamusal alanların kurumsallaşması da demokrasiyi güçlendirmektedir. Bu bağlamda demokrasiye ulaşan toplumlar, katılımcı ve kurumsallaşmış sosyolojik tabanlar olarak adlandırılabilir. Bireyler daha çok katılım gösterdikçe, kurumlar toplumsal uyum içerisinde kurumsal kimliklerini arttırdıkça siyasalın modernleştiği görülmektedir. Dolayısıyla modernleşen toplum, siyaset mekanizmasına daha hızlı uyum sağlar ve demokratik siyasal kurumları oluşturur.

Siyasal modernleşmenin anahtarı, siyaset mekanizmasının kuvvetlendirilmesinden geçer (Huntington, 1968). Siyaset toplumun ekonomik, psikolojik, sosyolojik, güvenlik, diplomatik unsurlarını kontrol ederek değişimin adımlarını atmaktadır. Bu adımlar toplumun geleceğini inşa ederek tercihlerine, yönelimlerine, kimliklerine, sosyoekonomik birikimlerine yön vermektedir. Dolayısıyla bu analitik sistemi düzenli ve istikrarlı uygulamak, toplumu önce siyasal modernleşme çizgisine daha sonra da demokratik süreçlere iterek kuvvetlendirmektedir.

Patronaj İlişkiler

Patronaj kavramı, tarihsel süreç içerisinde toplumun her dönemi boyunca ortaya çıkan güç ilişkilerini tanımlamaktadır. Bu güç ilişkileri toplumun siyaset-sallaşma süreçlerinde önemli bir rol oynamaktadır. Genel anlamda bir patron ve yanaşmadan oluşan toplumsal yapı, kurumlar ya da grupların etkileşimiyle vücut bulmaktadır. Toplum içindeki bu ilişkisel ağ sosyolojik, ekonomik, politik şekillerde görülmektedir.

Latince bir kökenden gelen ‘patron’ kelimesi, “pater” sözcüğüne dayanmaktadır. Pater kelimesi Farsçadan türeyen “peder” yani “baba” sözcüğüyle bağlantı kurmaktadır. Burada patron kelimesi genel anlamda koruyup/kollayan, yetiştiren, besleyen, maddi manevi destek çıkan, en üst mercide bulunan bir lider, efendi ya da yasa koyan şeklinde tanımlanmaktadır. Patron burada bireyleri/toplumu yöneten bir üst sınıf olarak karşımıza çıkmaktadır.

Patronaj, en geniş anlamda patronun gösterdiği himayeci eylemlerin bütünüdür. Bu da efendi, lider statüsünde olan birinin toplumu yönetme biçiminde edildiği bir üst katmanı ifade etmekte ve bireye/topluma babalık yapma davranışını işaret etmektedir. Eski Türklerde kağanların ve sultanların milletin babası olarak görüldüğü bu sebeple velâyet-i pederâne gibi sosyal ve siyasî lakapların kullanıldığı görülmektedir (İbn Bîbî, 1941; Tatlısumak, 2016; Turan, 2022).

Patronaj kavramı ilk kez Max Weber tarafından anılmıştır (Weber, 2008: 61-70). Weber patronaj ilişkileri, daha çok geleneksel doğu toplumlarında görülen ve ataerkil aile yapılarının sosyal ve siyasal hayata yansımış bir otorite hali olarak tanımlamaktadır (2008: 61). Bireyin aile gibi çekirdek bir yapıdan inşa ettiği kayırmacı (patronaj) ilişkiler, onun sosyal ve siyasal yaşamına sıçramaktadır. Sıçrayış beraberinde ataerkil bir ilişki sistemi kurarak otoriter bir yönetim ve idare biçimini oluşturmayı getirmiştir. Bu, patronaj ilişkilerin sistemsel bir otorite anlayışı kapsamında geliştiğini göstermektedir. Bu ilişkilere çeşitli şekillerde Weber’den önce İbn Haldun da değinmiştir.

İbn Haldun’un “Mukaddime” isimli eserinde toplum üzerinde yapmış olduğu gözlemlere yer verilmektedir. Gözlemler bireylerin toplum içerisindeki saygınlıklarını, servetlerini, ailelerini ve adeta yaşamlarını koruyabilmek için otoriter bir güce ihtiyaç duyduğunu göstermektedir. Bu güç topluma, yaşamlarını sürdürebilmek için otoriter bir düzen sistemi ve beraberinde bir bağlılık inşa etmektedir. Bağlılıklar toplumu otoriteye karşı sorumlu tutmakta ve bu sorumluluklar toplumda bir yanaşma ahlakının temelini atmaktadır. Otoriter bir ilişki biçimi olarak tanımlanan bu bağlantı yolu zenginliğin, prestijin, statünün mutlak güce yakın olmakla kazanılacağı olgusunu doğurmaktadır. Otorite, gücü istediği zaman istediği birey ve gruplar ile paylaşarak, toplumun ona yanaşmasını sağlamaktadır. Bu da toplum içerisinde kayırılan/kollanan bireyleri ön plana çıkarmaktadır. İbni Haldun, otoritenin (hükümdar, sultan, kral) sahip olduğu mülkü ebedi görmekte ve bu nedenle dağıttığı kaynak ve

değerleri lütuf olarak tanımlamaktadır. Nitekim bu ilişkiler, hükümdarın kendi maiyetindeki kullarının saltanat dairesinden ayrılmalarına göz yumsalar dahi servetlerini yanlarında götürmelerine asla razı olmazlar, çünkü maiyetindeki kullara ait malları, kendi saltanatı gölgesinde onun gücü sayesinde kazanılmış bir mülk olarak görmektedir. Bu nedenle sultanlar müsadereye pek heveslidirler, bu nev'i mülke el koymak için şer'an ve âdette buna bir yol bulurlar (İbn Haldun, 1982: 545-547). Bu durum güçsüzün güçlüye karşı yanasmasının, güçlünün de güçsüzü kollamasının/kayırmasının temelini atmıştır.

Patronaj ilişkiler, yakın toplumsal etkileşimler çerçevesinde ilerleyen asimetrik bir iletişim şeklini ifade etmektedir. Yakın ilişkilerin hangi düzeyde olduğu ve nasıl farklılık gösterdiği göz önüne alındığında sosyolojik, psikolojik, ekonomik ve siyasal patronaj ilişkiler ortaya çıkmaktadır.

Siyasi patronaj iktidarda bulunan siyasal partinin, kendilerini iktidara taşıyan seçmen, üye, sempatizan, partizan, politik yandaş gruplarını diğer gruplara karşı kayırması ve menfaat sağlaması anlamına gelmektedir. Siyasi patronaj aracılığıyla siyasal partiler, siyasal yandaşlarını (partilileri) seçim döneminde gördükleri yardımlar dolayısıyla bir anlamda ödüllendirmektedirler (Topdemir, 2021: 16). İfade edilen bu noktada güç sahibi iktidarlar bu gücü alt seviyedeki yandaşları ile paylaşmaktadır.

Siyasi patronaj hem yerelde hem de ulusal düzeydeki siyasal alanlarda (siyasal partiler, sendikalar vb.) görülmektedir. Yerel toplum bünyesinde ekonomik, sosyolojik, psikolojik üstünlük kazanmış, prestij sağlamış kimselerin toplum yararına hareket etmelerini sağlamaktadır. Bir başka ifadeyle, toplumun faydasını gözeten prestij sahibi kişiler patronaj ilişkiler kurarak bulunduğu siyasal partisini desteklemekte ve siyasal parti bu sayede siyasetin merkezileşmesinde önemli bir rol oynamaktadır. Öte yandan toplumsal alan içerisinde azınlık olan ve ekonomik, bürokratik açıdan zengin olan siyasal elitler, hedeflerini toplumun yönelimlerine göre şekillendirmektedir. Dolayısıyla siyasal elit bu noktada toplumun yapı taşı olan bireyle güçlü bir ilişki kurmaktadır. Bu ilişki biçimi elitin bireyi koruyup kollamasına yol açarken, bireyde çıkar ve isteklerini bu şekilde otoriteye iletmekte ve ortaya çıkan bu karşılıklı ilişki biçimi siyasal bir patronaj ağı oluşturmaktadır.

Siyasi patronaj ilişkilerinde bireylerin çıkarları gözetilmekte ve çıkarların elde edilmesi için desteklenen otorite bu gücü bireylerle paylaşmaktadır. Bu bağlamda menfi davranış, tutum ve istekler elde edilen güçle meşru bir zemin kazanmaktadır. Dolayısıyla siyasal patronaj halkla ilişkiler boyutunda meşruluk kazanma; muhaliflerini yandaş yapma, onları etkisizleştirme veya kontrol altına alma; siyasî iktidarın, kendi yandaşlarını desteklemesi; toplumsal kalkınma ve teknolojik ilerlemeyi gerçekleştirebilmek için bilim adamlarının korunması ve desteklenmesi; bir inancın gelişimine ve yayılmasına hizmet etme gibi amaçlarla kullanıldığı söylenmektedir (Tatlısumak, 2016: 32).

bir bağımlılığı ve itaatkarlığı sembolize etmektedir. Güç sahipleri himayesi altındaki destekleyerek, koruyarak, kollayarak; emek gücünü, saygısını, itaatini -topluluk içerisinde mevcut konumunu korumaya yardım edebilecek- her türlü işlevsel diğer unsurları kullanarak patronaj ilişkisi biçimini benimsemektedir (Şenyurt, 2019: 85).

Yöntem

Malatya ilinde siyasal katılımın seviyesi ve onu etkileyen faktörleri tespit etme arzusuyla yola çıkarak ele aldığımız bu çalışma çeyrek asırdaki siyasal seçkinlerin dönüşümü, modernleşme perspektifinin katılım temelinde değerlendirilmesi ve faktörlerin karşılıklı etkileşimlerinin elitler üzerindeki etkisi olmak üzere üç temel kriteri kapsamaktadır. 1995'te yapılan çalışmanın sonuçları ile 2023'te yapılan aynı konunun bulguları karşılaştırılarak dönüşüm/değişim siyasal modernleşme referansı ile belirlenmeye çalışılmıştır. 1995 yılında Malatya'da uygulanan anket soruları yeniden analiz edilmiş ve güncellenmiştir. Buna göre anket soruları önce Elâzığ ilinde uygulanmış ve sınamaya tabii tutulmuştur. Böylece güncel yeni seçenekler ve sorular eklenerek katılımcılara sunulmuştur.

Çalışmanın örnekleme TBMM'de grubu bulunun siyasal partilerin Malatya merkez ilçe yönetim kurullarını kapsamaktadır. Partilerin merkez ilçe yönetim kurullarında görev alan yönetici sayısı değişiklik göstermektedir. Adalet ve Kalkınma Partisi (AK Parti) 60, Cumhuriyet Halk Partisi (CHP) 34, Milliyetçi Hareket Partisi (MHP) 15, Halkların Demokratik Partisi (HDP) 15 ve İYİ Parti 29 yöneticiden oluşmaktadır. Bu bağlamda toplam 153 parti yöneticisi bulunmaktadır. Bu yöneticilerin 90'ına ulaşılmıştır. Yöneticilerin geri kalanına ulaşamamasının nedeni anket formunu doldurmak istememeleri veya orada bulunmamalarıdır. Çalışma, İstanbul Yeni Yüzyıl Üniversitesi Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler A.B.D 'da "Yerel Modernleşme ve Siyaset: Siyasal Katılma Davranışı Üzerine Bir Alan Araştırması – Malatya Örneği- başlıklı Yüksek Lisans tez çalışmasından üretilmiştir. Araştırma insan ögesini içinde bulundurması nedeni ile etik kurul onayına ihtiyaç duymuştur. 04.04.2022 tarihli ve 2002/04-845 sayılı etik kurul toplantısı sonucunda çalışma uygun bulunmuştur.

Bulgular ve Değerlendirme

Araştırmada Görüşülen Yöneticilerin Siyasal Partilere Göre Dağılımı

Araştırma, Malatya'da 1995 ve 2023 yılları arasında faaliyet gösteren siyasal partileri ve bu partilerin yöneticilerini kapsamaktadır. Bu partiler 1995 yılında TBMM'de üyesi bulunan siyasal partiler olarak belirlenmiştir. 2023'te ise grubu bulunan partiler olarak sınırlandırılmıştır. Bu partilerin merkez ilçe yöneticilerinin sayısal ve yüzdesel dağılımına aşağıdaki tabloda yer verilmiştir.

Tablo 1. Malatya’da 1995-2023 yılları arasında siyasal parti yöneticilerinin sayısal ve yüzdelik dağılımı

Siyasal Partiler	1995 Yılında Görüşülen Siyasal Parti Yöneticileri		2023 Yılında Görüşülen Siyasal Parti Yöneticileri	
	Kişi Sayısı	Yüzde (%)	Kişi Sayısı	Yüzde (%)
AK Parti	-	-	20	22,2
HDP	-	-	16	17,8
İYİ Parti	-	-	15	16,7
CHP	22	16,9	24	26,7
MHP	11	8,4	15	16,7
ANAP	12	9,2		-
YP	17	13,7		-
RP	11	8,4		-
DYP	18	13,8		-
SHP	15	11,5		-
DSP	10	7,6		-
BBP	9	6,9		-
DEP	5	3,8		-

Son çeyrek yüzyılda parti dağılımı değişiklik göstermektedir. 1995’te siyasal parti yoğunluğu yüksekken, 2023 yılında görece daha azdır. Nitekim 1995’te siyasal katılım gösterecek kişi daha çok siyasal partiye ulaşırken, bugün daha az bir siyasal parti seçme imkanına sahiptir. Siyasal partiler birçok değişik düşünceye sahip mobilize ve özerk katılımcıları belirli siyasal amaçlar doğrultusunda bir araya getirmeye çalışır. Öte yandan siyasal parti sayısındaki yükseliş katılmayı genişletirken, azalışı ise katılmayı daraltmaktadır. Bu durumun daha az rekabet ve temsiliyete yol açtığı düşünülmektedir. Bu nedenle Malatya’daki siyasal parti sayısındaki azalış, siyasal katılımın yoğunluğunu zayıflatmış ve yoğunluğu referans alan siyasal modernleşme de negatif bir etki doğurmuştur.

Malatya’da Siyasal Parti Yöneticilerinin Demografik Bilgileri

2023 yılında Malatya’da yöneticilerinin %11,1’i 25-35, %17,8’i 35-45, %27,8’i 45-55, %32,2’si 55-65 ve %11,1’i 65 yaş ve üstü yaş aralığındadır. 1995 yılında ise yöneticiler, %39,3’ü 25-35, %29,2’si 35-45, %25,4’ü 45-55 ve %4,6’sı 55-65 yaş aralığında bulunmaktadır (Sayın, 1995: 127). Son çeyrek yüzyılda, yöneticilerin yaş aralığının yükselişi meslek bulgusundaki emekli sayısının artışıyla da örtüşmektedir. Öte yandan genç kuşakların siyasete ilgisinin azaldığı ve mevcut siyasal parti yapıları içerisinde yer almadığı görülmektedir. Seçenekler arasında bulunan 18-25 arası yaş aralığı ankete katılan kişilerce işaretlenmemiştir.

Ankete katılan parti yöneticilerinin %3,3’ü ilkokul, %14,4’ü ortaokul, %35,6’sı lise, %40,0’ı lisans (Üniversite) ve %6,7’si lisansüstü eğitim mezunudur. Anket katılıma gösteren siyasal parti yöneticileri arasında “okur-yazar” seçeneğini

işaretleyen bulunmamaktadır. Parti yöneticilerinin %53,3'ü lise ve altı eğitim kurumlarından mezun olmuştur. %46,7'si ise lisans ve üstü mezuniyet derecesine sahiptir. Yöneticilerin çoğunluğunun lise ve üniversite mezunu olduğu görülmektedir. 1995 yılında Malatya'da merkez ilçe yöneticilerinin çoğunluğunun lise (%33,1) ve üniversite (%33,1) mezunu olduğu bilinmektedir (Sayın, 1995: 129).

Malatya'daki siyasal parti yöneticilerinin %13,3'ü çiftçi, %15,6'sı işçi, %18,9'u memur, %20,0'ı esnaf gibi meslekler icra etmektedir. Dağılımın tek bir meslekte yoğunlaşmadığı görülmektedir. 1995 yılında ise, yöneticilerin %29,3'ü esnaf, %15,4'ü tüccar, %11,5'i işçi ve %6,-1'i ise çiftçi gibi mesleklerde bulunmaktadır (Sayın, 1995: 131). Burada iş insanlarının artık siyasete katılmadıkları, çiftçi ve işçi sayısında da bir artışın olduğu görülmektedir. Çiftçi sayısındaki artış Malatya'da özellikle kayısı üretiminin artışı ile ilişkilendirilmektedir. Bu ilişkiden doğan ekonomik artışın çiftçiler arasında siyasal katılımı arttırdığı düşünülmektedir. Bunun dışında yine Malatya'daki sanayileşmenin gelişmesi işçi sayısındaki artışı anlamlı kılmaktadır. Öte yandan, siyasal parti yöneticilerinin gelirlerinin tarımsal üretimden, nitelikli uzmanlık gerektiren meslekler ve finansal gelirlere doğru kaydığı görülmektedir.

Parti yöneticilerinin meslek profili patronaj ilişkiler çerçevesinde bir değerlendirme yapılan alanı oluşturmaktadır. Nitekim Sayın'ın yaptığı çalışmada, 1995 yılında Malatya'da etkinliği bilinen ve kanaat önderleri ailelerin (Fırat, Fendoğlu, Evliyaoğlu vb.) yerel siyasette etkin ve karar mekanizmasında söz sahibi olduğu belirtilmiştir (Sayın, 1996). Karar merkezindeki etkinliğin getirdiği güçle, bu ailelerin patronaj ilişkilere ihtiyaç duymadığı ve siyasal partilerin yerelde bu ailelerin beklentisine yönelik politikalar yürüttüğü görülmektedir. 2023 yılında yapılan araştırmada ise yerel siyasi parti yöneticilerinin, önceki dönemlerde görev alan yöneticiler kadar etkin olmayan kişilerden oluştuğu gözlemlenmiştir. Yöneticiler bölgesel sorunların çözümüyle ilgili düşünce ve fikirlerini uygulama noktasında merkezin desteğine ihtiyaç duymaktadır. Bu durum fikirlerin uygulanmasında merkezi yönetimin ikna edilebilmesine bağlı kalmaktadır. Bu anlamda patronaj ilişkiler geliştirmenin önü açılmaktadır. Dolayısıyla emekli memur, işçi ve çiftçi meslek mensubu siyasal parti yöneticilerinin sayısındaki artışın patronaj ilişkilerin gelişimi ile açıklanabileceği düşünülmektedir.

1995 yılında merkez ilçe yöneticilerinin % 54,6'sı şehirde, % 23,1'i mezra-köyde, % 21,6'sı belde-ilçede ve %0,7'si büyükşehirde doğmuştur (Sayın, 1995: 132). 2023 yılında ise yöneticilerin %18,9'u şehirde, %33,3'ü mezra-köyde, %33,3'ü belde-ilçede ve % 14,4'ü büyükşehirde doğmuştur. 1995 yılında büyükşehirde doğanlar Malatya dışındaki büyükşehirleri kapsamaktadır. 2023 yılındaki büyükşehir ise Malatya'yı ifade etmektedir. Öte yandan meslek grupları içerisinde çiftçiliğin artış göstermesi belde, mezra, köy ve ilçedeki yükseliş ile doğru orantılıdır.

Partili Siyasete Katılma

Bireyler 1995 yılında parti programını daha fazla dikkate alırken, 2023 yılında da parti programının öneminin azaldığı görülmektedir. Parti programı, kurumsal bir yapının rehberi konumundadır. Bunun tam tersi durumda bir lider ve onun aldığı kararlar etkinliğini artırır. Dolayısıyla, katılım nedeni içerisinde parti lideri ve ideolojik yakınlık ön plana çıkar. Lider tercihindeki artış, siyasetin merkezileşmesiyle paralel ilerlemektedir. Dolayısıyla bu tablo bir kişiye, statüye ya da patronaj ilişkilere dayalı bir siyasal atmosferin ve otoriteleşmenin oluştuğunu göstermektedir. Buradan hareketle Malatya’da bir siyasal parti ve bürokratik sistem liderin gerisinde kalarak, kurumsallaşmanın ve alt birimlerdeki karmaşık yapının yetersizliğini ortaya çıkarmıştır. Benzer bir çalışma bu değerlendirmeyi desteklemektedir (Koru, 2019). Bunun yanı sıra son çeyrek asırda lider kültürünün gelişmesi ve onun taşıdığı ideolojik birikimlerin yükselmesi nicel olarak siyasal katılımın yoğunluğunda pozitif bir artış meydana getirmiştir.

Tablo 2. Malatya ilinde parti yöneticilerinin siyasal sürece katılma nedenleri hakkındaki görüşlerinin 1995-2023 yıllarında elde edilen verilere göre dağılımı

Siyasal Sürece Katılma Nedeni	1995 Yılı Anket Verilerinin Yüzdelik Dağılımı (%)	2023 Yılı Anket Verilerinin Yüzdelik Dağılımı (%)
Partinin Programı	45,4	36,7
Parti Lideri	18,5	27,8
Aile	13,1	13,3
Arkadaş/Yakın Çevre	12,3	12,2
Parti Üyelerinin Teklifi	10,0	3,3
Ulusal Haber Kanalları	-	1,1
Yanıtızsız	0,7	1,1

Son çeyrek yüzyılda yerel siyasette etkili olabilmede %14,8 oranında bir artış gözlemlenmektedir. Bu artış, yerel siyasette bir paydaş olabilmenin ve kişisel hedeflere ulaşabilmenin bir göstergesi olarak yorumlanmaktadır. Çalışma merkezi iktidardaki otorite ilişkilerinden çok, yereldeki iktidar ilişkilerini dikkate almaktadır. Bu ilişki biçimi siyasetin iktidar nezdinde merkezileşmesini tersyüz ederek, yerel siyasetteki iktidarın kendi içerisindeki merkezileşme eğilimlerini arttırmıştır. Böylece yerel düzeyde bireyler, kendi talep ve desteklerini yerelde etkili olabilmek için patronaj ilişkiler çerçevesinde kullanmaktadır. Bu yüzden yereldeki güç ilişkileri, halka hizmet etmenin önüne geçmiştir. 1995 yılında kamu kesiminde karşılaştığım sorunların giderilmesini sağlamak isteğindeki yükseliş ifade edilen sonucu desteklemektedir. Bu sonuç, son çeyrek asırda siyasal kurumsallaşmanın ve modernleşmenin henüz yeterli bir seviyede olmadığına işaret etmektedir. Bunun yanı sıra yöneticilerin kendi memleketlerini ön plana çıkarmak için çaba göstermesinin de etkili olduğu düşünülmektedir. Nitekim yöneticiler yerel iktidardaki hizmet kapasitesinin artırılması ile Malatya’nın diğer illere göre daha fazla öne çıkabilmesini hedeflemektedir. Öte yandan son 28 yılda halka hizmet etme

isteği %6,4 oranda azalma göstermiştir. Halka hizmet etme amacının yüksek oranlarda olmasının nedeni, parti yöneticileri tarafından tercih edilebilir en makul yanıt olarak görülmektedir.

Tablo 3. Malatya ilinde parti yöneticilerinin siyasal yaşamdaki amaçları hakkındaki görüşlerinin 1995-2023 yıllarında elde edilen verilere göre dağılımı

Siyasal Yaşamda Amaçlar	1995 Yılı Anket Verilerinin Yüzdelik Dağılımı (%)	2023 Yılı Anket Verilerinin Yüzdelik Dağılımı (%)
Halka Hizmet	73,1	66,7
Yerel Siyasete Etkili Olmak	10,8	25,6
Kamu Kesiminde Karşılaştığım Sorunların Giderilmesini Sağlamak	1,5	4,4
Çıkarlarımı Korumak, Mesleki Gelişmemi Sağlamak	1,5	1,1
Çevre Edinmek	-	1,1

Parti Yöneticilerinin Siyasal Katılma Süreci

Hayır derneklerinde 1995-2023 yılları arasında %4,4'lük bir artış meydana gelmiştir. Bunun dışında kalan alanlarda genel bir düşüş mevcuttur. Dolayısıyla örgütsel katılımın azalışı üye olmayanların artışına sebep olmuştur. Üye olmayanların sayısındaki nicel yükselişin katılımın yoğunluğuna pozitif bir etki katmıştır. Burada niteliksiz katılımın genişlediği düşünülmektedir. Özellikle sendika ve meslek derneklerindeki düşüş katılımdaki niteliği de düşürmüştür. Nitekim bu noktada kurumsallaşmanın yetersizliği de etkili olmuştur. Kurumsal kültürü olmayan bir kalabalığın bir siyasal partide yönetici olması, siyasal modernleşme açısından o partiye kazanım sağlamamaktadır. Sadece üye sayısını ve mitinglerdeki kalabalığı arttırmaktadır. Siyasal modernleşme yaklaşımında geleneksel ve modern toplumları birbirinden ayıran en önemli özellik katılımın genişlemesidir. Malatya'da örgütsel katılımın zayıflaması toplumun siyasal katılım davranışlarını daraltmıştır. Bu nedenle ortaya çıkan bu tablo siyasal modernleşmenin henüz yeterli bir seviyede olmadığını göstermektedir.

Tablo 4. Malatya ilinde parti yöneticilerinin önceden üye olunan kuruluş hakkındaki görüşlerinin 1995-2023 yıllarında elde edilen verilere göre dağılımı

Önceden Üye Olunan Kuruluş	1995 Yılı Anket Verilerinin Yüzdelik Dağılımı (%)	2023 Yılı Anket Verilerinin Yüzdelik Dağılımı (%)
Hayır Derneği	20,0	24,4
Meslek Derneği	25,4	11,1
Kültür Derneği	16,2	8,9
Sendika	13,1	8,9
Spor Kulübü	12,3	4,4
Üye Olmayanlar	10,0	32,2
Diğer	3,0	7,8

Son çeyrek yüzyılda katılım sağlanacak örgütsel alanların (Sendika, dernek, siyasal partiler vb.) yetersiz olması bireylerin üyelik sayılarında bir düşüşe yol açmıştır. Modern toplumları demokratik bir zemine taşıyan örgütsel katılım anlayışının zayıflaması, bireylerin siyaset mekanizmasına katılmalarında yetersizliğe yol açmıştır. Aynı zamanda kurumsallaşma eğilimlerinin yerini patronaj ilişkilerin doldurması bireylerin örgütsel katılım refleksi geliştirmesini de engellemiştir. Dolayısıyla son 28 yılda Malatya’da siyasal kurumsallaşmadan ve buna bağlı olarak siyasal modernleşmeden uzaklaşıldığı düşünülmektedir. 2023 yılında daha önceden bir siyasal partiye katılmayan yöneticilerin sayısında bir artışın olduğu ve bu yükselişin katılımı niceliksel olarak arttırdığı görülmektedir. İlk kez katılım gösteren bireylerdeki artışta AK Parti’nin etkili olduğu düşünülmektedir. AK Parti tabana yayılan siyaset perspektifi ile bireyleri katılmaya teşvik etmektedir. Bir başka ifadeyle bireyler, AK Parti ile kendilerini ifade edebilecek ve çıkarlarını koruyabilecek bir siyasal parti bulmuştur. Nitekim katılımdaki niteliksiz (burada niteliksiz olan katılımın kendisi değil, karar mekanizmasını etkileyememesiyle niteliksizleşmektedir) bir kalabalık özellikle Ak Parti örgütüne katılmıştır. Dolayısıyla daha önceden bir siyasal partiye üye olmayanların sayısındaki artış örgütsel katılımdaki azalışla paralel bir seyir izlemektedir.

Tablo 5. Malatya ilinde parti yöneticilerinin daha önceden parti üyeliği hakkındaki görüşlerinin 1995-2023 yıllarında elde edilen verilere göre dağılımı

Daha Önceden Parti Üyeliği	1995 Yılı Anket Verilerinin Yüzdelik Dağılımı (%)	2023 Yılı Anket Verilerinin Yüzdelik Dağılımı (%)
Daha Önceden Bir Siyasal Partiye Üye Olmayanlar	65,4	78,9
Daha Önceden Bir Siyasal Partiye Üye Olanlar	30,0	17,8
Yanıtsız	4,6	3,3

Siyasal kurumsallaşma düzeyleri güçlü bürokratik kadrolar inşa ederek, siyasal parti sisteminin güçlendirilmesinde önemli bir rol oynar ve patron-yanaşma ilişkilerinden uzaklaşılmasını sağlar. Dolayısıyla demokratik bir siyasal sistem elde edilerek modern bir toplum inşa edilir. Buradan hareketle Malatya’da siyasetin merkezileşmesi ile bağlantılı ve parti liderinin karar mekanizmasındaki etkinliğiyle paralel olarak parti içi muhalefetin (karmaşıklık) azaldığı ve merkezde alınan kararların salt bir bakışla desteklendiği düşünülmektedir. Nitekim böyle bir siyasal ortamda lider çatısı altında patronaj ilişkilerin, zayıf bir siyasal parti sisteminin olduğu görülmektedir. Dolayısıyla siyasal modernleşmenin henüz yeterli bir seviyede olmadığı düşünülmektedir. Bu tabloya parti bazında bakıldığında AK Parti %17,6, MHP %0, CHP %38,1, İYİ Parti %20 ve HDP ise %18,8 oranda parti içinde kalıp muhalefet oluşturacaklarını belirtmiştir (Yıldırak, 2023: 90). Sol partilerin sağ partilere göre daha karmaşık (karara itiraz edebilen) bir yapıda olduğu görülmektedir.

Tablo 6. Malatya ilinde parti yöneticilerinin istenmeyen bir aday gösterilirse hakkındaki görüşlerinin 1995-2023 yıllarında elde edilen verilere göre dağılımı

İstenmeyen Aday Gösterilirse	1995 Yılı Anket Verilerinin Yüzdelik Dağılımı (%)	2023 Yılı Anket Verilerinin Yüzdelik Dağılımı (%)
Partide Kalır, Parti İçi Muhalefet Oluştururum	37,0	18,9
Adayı Desteklerim	30,8	43,3
Partide Kalır Desteklemem	29,2	25,6
Partiden Ayrılıyorum	3,0	3,3

2023 yılında yöneticilerin çoğunluğu yerel ve ulusal siyasetin birbirini etkilediğini söylemektedir. Günümüze geldikçe yerel siyasetin öneminin arttığı ve etkileşim içerisinde ağırlık kazandığı görülmektedir. Nitekim son çeyrek asırda yerelleşmenin önem kazandığı ve merkezileşmenin zayıfladığı düşünüldüğünde, yerelin etkinliğiyle güçlü taleplerin ulusal siyasete girdilerinde belirginlik yükselmiştir. Talep ve desteklerin ulusal mekanizma içerisinde çıktılarla tekrar yerele dönmesi birbirlerini besleyici bir tablo ortaya çıkarmıştır. Bir başka anlamda da yerel siyasette patronaj ilişkilerin ve yerel iktidar gücüne paydaş olabılme dürtüsünün geliştiği düşünülmektedir.

Tablo 7. Malatya ilinde parti yöneticilerinin ulusal siyaset ve yerel siyaset arasındaki etkileşim hakkındaki görüşlerinin 1995-2023 yıllarında elde edilen verilere göre dağılımı

Ulusal ve Yerel Siyaset Arası Etkileşim	1995 Yılı Anket Verilerinin Yüzdelik Dağılımı (%)	2023 Yılı Anket Verilerinin Yüzdelik Dağılımı (%)
Yerel Siyaset Ulusal Siyasetten Etkilenir	49,3	23,3
Ulusal Siyaset Yerel Siyasetten Etkilenir	45,4	4,4
İkisi de Birbirini Etkiler	0,7	54,4
Yanıtsız	4,6	17,8

Etnik Köken ve Hemşehrilik İlişkisinin Siyasal Katılım Sürecine Etkisinin Değerlendirilmesi

Etnik kökenin siyasal davranış ve tutumları etkileyeceği düşüncesinin hâkim olduğu görülmektedir. Öte yandan son 28 yıllık süreç içerisinde, Malatya'daki yöneticilerin etnik köken ve siyasal katılım ilişkileri arasındaki değerlendirmeleri niceliksel olarak neredeyse aynı sonuçları doğurmaktadır. Dolayısıyla parti bazında etnik kökenin katılımdaki etkisi net bir bakış açısıyla değerlendirilememektedir. Öte yandan popüler sağ milliyetçiliğin artış göstermesi de siyasal katılımda etnik kökenlerin dinamiklerini etkilemiş gözükmemektedir. Benzer bir çalışma bu bulguyu desteklemektedir (Özdil, 2018). Yöneticiler, kişisel fikir ve düşünceleriyle siyasal kimliklerini inşa etmek istediklerinden dolayı etnik kökenlerin burada bir engel teşkil edebileceğini düşünüyor

olabilir. Bu nedenle son çeyrek yüzyılda yanıtızların oranında bir artışın olduğu düşünölmektedir.

Tablo 8. Malatya ilinde parti yöneticilerinin etnik köken ve siyasal katılma hakkındaki görüşlerinin 1995-2023 yıllarında elde edilen verilere göre dağılımı

Etnik Köken Siyasal Katılımla İlişkili mi?	1995 Yılı Anket Verilerinin Yüzdelik Dağılımı (%)	2023 Yılı Anket Verilerinin Yüzdelik Dağılımı (%)
Belli Yer ve Konularda Katılıyorum	26,2	21,1
Bir Ölçüde Katılıyorum	24,6	24,4
Tümüyle Katılıyorum	24,6	17,8
Katılmıyorum	23,1	21,1
Yanıtız	1,5	15,6

1995 yılında %2,3 ile en az hizmeti geçenin Atatürk, en çok hizmeti geçenin ise % 40,1 oranla Turgut Özal olduğu görölmektedir. 2023 yılında ise yöneticilerin %16,4'ü Malatya'ya en büyük hizmeti yapanın Turgut Özal ve %12,5'i İsmet İnönü, %12,5'i Atatürk ve %8,2'isi ise Recep Tayyip Erdoğan'ın Malatya'ya hizmetlerinin olduğunu söylemektedir. Buradaki temel fark, Özal ve İnönü Malatyalılar tarafından bir hemşehrilik vasıtasıyla desteklenirken, Erdoğan lider kültürünün ön plana çıkışıyla destek kazanmaktadır.

Tablo 9. Malatya ilinde parti yöneticilerinin Malatya'ya hizmeti geçenler hakkındaki görüşlerinin 1995-2023 yıllarında elde edilen verilere göre dağılımı

Malatya'ya Hizmeti Geçenler	1995 Yılı Anket Verilerinin Yüzdelik Dağılımı (%)	2023 Yılı Anket Verilerinin Yüzdelik Dağılımı (%)
Turgut Özal	40,1	16,4
İsmet İnönü	23,1	12,5
Atatürk	2,3	12,5
Recep Tayyip Erdoğan	-	8,2

Sonuç

Demokratik toplumların oluşumunda önemli bir rol oynayan katılma davranışı, bireylerin/toplumun istek ve tutumları yönünde ilerlemekte ve ilerleyiş temelde birey-toplum-iktidar üçgeni içerisinde oluşan bir sistemi hedef almaktadır. Sistem bünyesinde bireyin tercihleri, bunun sonucunda doğan katılım eylemi, bu eylemi etkileyen faktörler gibi bütünü besleyen çeşitli girdiler doğurmaktadır. Girdiler sistemin yönetici pozisyonunda olan iktidara talep ve destek şeklinde ulaşarak, iktidarın bu talep ve destekleri kaynak ve değerler olarak dağıtmasını sağlamaktadır. Böylece katılım gösteren birey ve iktidar arasında yoğun bir ilişki gelişmekte ve ve ilişkiyi besleyen en önemli gösterge katılmanın yoğunluğu olarak nitelenmektedir. Yoğunluğun az olması geleneksel toplumlara, fazla olması ise modernleşen toplumlara dönüşmeyi

sağlamaktadır. Bu nedenle katılımın ve onu etkileyen faktörlerin incelenmesi, analize tabi tutulması ve dönemsel olarak dönüşümlerin belirlenmesi önem kazanmaktadır. Malatya örneğinde bu çerçevenin incelenmesi, sosyolojik ve bireysel tercihlerin tespit edilebilmesi önemli bir kazanım olarak görülmektedir. Öte yandan Malatya’da yapılmış benzer araştırmaların değerlendirilerek günümüzle karşılaştırılması geçmiş ve gelecek arasında bir bağlantı oluştururken, siyasal sistemin analizi açısından da literatüre katkı sunmuştur. Bu doğrultuda, siyasal modernleşme alanında yapılan çalışmalara bir veri kaynağı oluşturularak katkı sağlamak amaçlanmıştır.

Araştırmada elde edilen verilerin değerlendirilmesi sonucunda Huntington’un siyasal modernleşme yaklaşımı özelinde Malatya’da siyasal katılımın yoğunluğunun zayıfladığı görülmüştür. Son çeyrek yüzyılda siyasal parti sayısının ve sivil toplum kuruluşlarının azalması örgütsel katılım bilincini sekteye uğratmıştır. Öte yandan zamanla önem kazanan faktörlerin görece katılımı olumlu etkilediği izlenmiştir. Bunların içinde parti lideri, yerel siyasette etkili olabilme unsurları zamanla ağırlık kazanmıştır. 1995’te yapılan çalışmada ifade edilen faktörler katılımı etkileme hususunda geri planda kalırken, bugün en önemli etmenler olarak görülmüştür. Buna karşın siyasal partilerin rehberi olan parti programı zamanla önemini yitirmiştir. Liderin otoritesi ile gelen merkezileşme eğilimi, yerel iktidarda paydaş olabilme isteği ve parti programının önemsizleşmesiyle kural ve kaidelerin ötelenmesinin toplamı patronaj ilişkilerin gelişmesine sebep olmuştur.

Yöneticilerin son 28 yılda kendi çıkarlarını korumak, kamuda çıkan sorunları gidermek, çevre edinmek istemesi ve bu kaygıların etkisiyle merkezden gelen kararlara salt destek vermesi zamanla patronaja en önemli gerekçeler olmuştur. Patronaj ilişkilerin zamanla gelişim göstermesi siyasal partilerin kurallara ve yönetmeliklere (kurumsallaşma) dayalı bürokratik temelli hareket etmesini önlemiş ve yerini bireysel ilişkilere bırakmıştır. Nitekim tüm bu veriler değerlendirildiğinde Huntington’un siyasal kurumsallaşma perspektifinin Malatya’da henüz yeterli bir seviyede olmadığı görülmüş ve buradan hareketle genel itibarı ile Huntington’un siyasal modernleşmenin gerekliliği için belirtmiş olduğu temel süreçlerin Malatya özelinde yeterli düzeyde gelişmediği tespit edilmiştir.

Kaynakça

- Altun, F. (2011). *Modernleşme Kuramı: Eleştirel Bir Giriş (2. Baskı)*. İstanbul: Küre Yayınları.
- Baltacı, C., & Eke, E. (2012). Siyasal Propaganda Araçlarının Seçmen Davranışı Üzerindeki Etkisine Yönelik Seçmen Algısı: Isparta Örnek Olayı. *Uluslararası Alanya İşletme Fakültesi Dergisi*, 4(1), 115-126.
- Coleman, J.S. (1965). *Education and Political Development (Vol. 4)*. New Jersey: Princeton University Press.

- Doğan, A., & Batar, H. (2019). Siyasal kimlik, hayat tarzı ve siyasal tercih: Malatya seçmeni üzerine bir araştırma. *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Meslek Yüksekokulu Dergisi*, 22(2), 931-949.
- Erzen, Ü. M., & Yalın, E. B. (2011). Siyasal Kültürün Temel Paradigmaları Üzerine: Kültürden, Siyasal Toplumsallaşma, Örgütlenme ve Katılma Süreçlerine Yansınlar. *İstanbul Üniversitesi İletişim Fakültesi Dergisi*, 41(1), 49-61.
- Huntington, S. P. (1968). *Political Order in Changing Societies*. New Haven and London: Yale University Press.
- Huntington, S. P., & Dominques, J.I. (1975). *Siyasal Gelişme (1. Baskı)*. (Çev. E. Özbudun). Ankara: Siyasal İlimler Derneği Yayınları.
- İbn-i Bîbî, (1941). *İbn-i Bîbî'nin Farsça Muhtasar Selçuknâmesi'nden, Anadolu Selçukî Devleti Tarihi*. (1. Baskı). (Çev. M. N. Gençosman). Ankara: Uzluk Basımevi.
- İbn Haldun, (1982). *Mukaddime, I-II (1.Baskı)*. (Haz. S. Uludağ). İstanbul: Dergâh Yayınları.
- Koru, M. (2019). Yerel Yönetimlerde Yönetime Katılım Açısından Kent Konseyleri: Siyasal Örneği. Yüksek lisans Tezi, Hacı Bayram Veli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- LaPalombara, J., & Winer, M. (1966). *Political Parties and Political Development (Vol. 2)*. New Jersey: Princeton University Press.
- Lerner, D. (1958). *The Passing of Traditional Society (Vol. 2)*. New York: Oxford University Press.
- Lin, Q. (2013). Promoting Political Modernizations by Building Civic Cultures. In 2013 International Conference on Applied Social Science Research (ICASSR-2013) (pp. 1-2). Atlantis Press. DOI:10.2991/icassr.2013.1.
- Lipset, S.M. (1959). Some Social Requisites of Democracy: Economic Development and Political Legitimacy. *American Political Science Review*, 53, 69-105.
- Lipset, S.M., & Rokkan, S. (1967). *Party Systems and Voter Alignments: Cross-National Perspective (Vol. 7)*. New York: Oxford Free Press.
- Melson, R., & Howard, W. (1970). Modernization and The Politics Communalism: A Theoretical Perspective. *American Political Science Review*, 64(4), 1112 – 1130.
- Özdil, Y. (2018). Etnik Kökenin Siyasal Katılıma Etkisi: Çeçen ve Çerkez Örneği. Yüksek Lisans Tezi, Hasan Kalyoncu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Gaziantep.
- Pye, L.W., & Verba, S. (1965). *Political Culture and Political Development (Vol. 5)*. New Jersey: Princeton University Press.
- Rabushka, A., & Kenneth, A. (1972). *Politics in Plural Societies: A Theory of Democratic Instability. Columbus (Vol. 1)*. Ohio: Charles E. Merrill Publishing Company.
- Rokkan, S. (1968). The Structuring of Mass Politics in The Smaller European Democracies: A Developmental Typology. *Comparative Studies in Society and History*, (10), 173-210.
- Rustow, D. (1967). *A World of Nations (Vol. 2)*. Washington: The Brookings Institutions.
- Sayın, H., & Çırakoğlu, A. (2018). Din ve Modernlik Tartışmaları Çerçevesinde 1979 İran Devrimi. *İnsan ve Toplum*, 8(4), 95-123.
- Sayın, H., & Yıldırak, K. (2023). Siyasal Modernleşme Kuramı Çerçevesinde 1995 ve 2022 Yıllarındaki Parti Yöneticilerinin Siyasal Katılım Davranışlarındaki Değişim-

- lerin Malatya Örneği Üzerinde Değerlendirilmesi. *Bingöl Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, Prof. Dr. Muammer ERDOĞAN Anısına Kongre Özel Sayısı, 201-224. DOI: 10.33399/biibfad.1253358.
- Sayın, H. (1995). Parti yöneticileri ve Siyasal katılma. Yüksek lisans tezi, Türkiye Orta Doğu Amme İdaresi Enstitüsü, Ankara.
- Sayın, H. (1996). Malatya'da Siyasal Seçkinler. Yüksek lisans tezi, İnönü Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Malatya.
- Şenyurt, C. M. (2019). Kalkınma Sürecinde Türkiye Sinemasında Patronaj İlişkiler (1960-1980). Yüksek lisans tezi, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Tatlısumak, U. (2016). Osmanlı Ulemâsı ve Patronaj İlişkileri. Doktora tezi, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.
- Topdemir, T. A. (2021). Meritokrasi ve Liyakat. *Kamu Yönetiminde Kayırmacılık* (pp.122-159), İzmir: SOBİAD Hukuk ve İktisat Araştırmaları Yayınları.
- Turan, İ. (1986). *Siyasal Sistem ve Siyasal Davranış (2. Baskı)*. İstanbul: Der Yayınları.
- Turan, O. (2022). *Türk Cihan Hâkimiyeti Mefkûresi Tarihi (30. Baskı)*. İstanbul: Ötüken Yayınları.
- Yıldırak, K. (2023). Yerel Modernleşme ve Siyaset: Siyasal Katılma Davranışı Üzerine Bir Alan Araştırması -Malatya Örneği- Yüksek lisans tezi, Yeni Yüzyıl Üniversitesi, İstanbul.
- Weber, M. (2008). *Bürokrasi ve Otorite (11. Baskı)*. (Çev. B. Akın). Ankara: Liberte Yayınları.